

УДК 502.7(477.82) (082)

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ТЕРИТОРІЇ ШАЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ

Л. Безручко

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Дорошенка, 41, м. Львів, 79000, Україна*

Здійснено аналіз сучасної рекреаційної діяльності на території Шацького національного природного парку. Проаналізовано перспективи рекреаційного господарювання відповідно до “Проекту організації території, охорони, відтворення та рекреаційного використання природних комплексів і об’єктів Шацького національного природного парку”. Подано рекомендації щодо вдосконалення рекреаційного благоустрою території.

Ключові слова: рекреаційна діяльність, Шацький національний природний парк, екологічні маршрути.

Сьогодні рекреаційна діяльність стає однією із найперспективніших галузей господарства і набуває глобального характеру. Людство дедалі більше усвідомлює важливість туристично-привабливих ділянок, серед яких значну увагу приділено територіям національних природних парків. Водночас адміністрації парків прикладають чимало зусиль для розбудови рекреаційної інфраструктури на своїх територіях. Оскільки за належної організації рекреаційна діяльність є природоощадним видом господарювання, а її розвиток може сприяти соціально-економічному зростанню у регіоні, такий вид діяльності віднесено до пріоритетних для територій національних природних парків.

Значного розвитку рекреаційна діяльність набула на території Шацького національного природного парку, створеного у 1983 р., адже ця територія відзначається багатьма рекреаційними ресурсами. Тут знаходяться 23 озера загальною площею водного дзеркала 6 348,8 га, які мальовничо поєднуються з лісовими масивами та історико-культурними пам’ятками поліщуцької культури [1]. Окрім цього, територія поєднує як природні ландшафти, так і антропогенно змінені (під впливом суцільного вирубування, осушувальної меліорації тощо), що є важливою передумовою для проведення освітньо-виховної функції екологічного туризму, адже рекреант може побачити приклади негативної антропогенної діяльності та порівняти природні й антропогенно змінені ділянки парку.

У зв’язку із тривалим освоєнням і значним напливом відпочиваючих, територія парку сьогодні має досить розвинуту туристичну інфраструктуру. Тут розміщені санаторій “Лісова пісня”, пансіонат “Шацькі озера”, 56 баз відпочинку з незначною ємністю, спортивно-оздоровчі та дитячі табори, стаціонари вищих навчальних

закладів, три наметові містечка. Усі ці заклади сконцентровані на узбережжях оз. Світязь та оз. Пісочне. Зокрема, на оз. Світязь знаходяться зони відпочинку “Грядя” (20,0 га), “Гушове” (53,02 га), “Світязь” (8,37 га), а на оз. Пісочне – зона відпочинку “Пісочне”(28,46 га). Одночасно у базах відпочинку цих зон може розміщуватись 5,5 тис. осіб [3]. Зрозуміло, що така значна концентрація баз відпочинку на невеликій території завдає негативний екологічний вплив, пов’язаний як з функціонуванням закладів відпочинку, так і з перебуванням відпочиваючих. Вплив закладів відпочинку проявляється у тому, що в процесі їхньої господарської діяльності виникають значні викиди і скиди у довкілля, адже часто вони не оснащені відповідними очисними спорудами. Окрім цього, їхня діяльність продукує значну кількість ТПВ. Чималого впливу на довкілля завдають і туристи, адже їхній відпочинок часто супроводжується розкиданим сміттям, понівеченими деревами, залишками вогнищ та іншими негативними наслідками. Найбільше цей вплив проявляється у приозерних лісових масивах. За такого значного впливу у лісовому біогеоценозі порушуються процеси обміну речовин і енергії, взаємозв’язки між компонентами, виникає рекреаційна дигресія, яка впливає на усі компоненти – від ґрунту до верхнього ярусу деревостану [2].

Позитивним моментом є те, що значна кількість відпочиваючих розміщується в оселях жителів, які проживають неподалік рекреаційних зон парку, чим створюють сприятливі умови для зародження сільського зеленого туризму у смт Шацьк, с. Світязь та с. Мельники, а також зменшують потребу у нових закладах відпочинку. Мережа таких агроосель та якість обслуговування з кожним роком зростає. Уже тривалий час місцеві жителі пропонують відпочиваючим водні екскурсії на човнах, а нещодавно у с. Світязь відкрили пункт прокату велосипедів і кінні екскурсії територією парку. На жаль, це поодинокі випадки надання таких видів послуг. Звичайно, на шляху розвитку цього виду туризму є і певні недоліки. Передусім, це те, що до нього задіяні тільки жителі трьох населених пунктів, хоча на території парку знаходяться 13 населених пунктів, трудові ресурси й інфраструктура яких дає змогу розвивати такий вид діяльності. Крім цього, розвиток сільського зеленого туризму відбувається хаотично, отож може порушувати природоохоронний режим парку. Виходом із цієї ситуації може стати створення Спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму у Шацькому національному природному парку, на чолі якої повинна бути адміністрація парку. Це даватиме змогу покращити співпрацю між місцевим населенням і дирекцією парку та покращить еколого-економічний ефект від такого виду господарської діяльності.

Зрозуміло, що основні обов’язки у координаційній роботі, пов’язаній з рекреаційним використанням, покладені на дирекцію парку. У зв’язку зі складною ситуацією значні наукові дослідження та господарські дії пов’язані саме з рекреаційним благоустроєм території. Зокрема, важливим кроком для сприяння збалансованому розвитку рекреаційної діяльності на території парку є створення наметових містечок “Незабудка” та “Запісочне”, які розташовані у рекреаційних зонах “Гушове” та “Пісочне”. Саме їхнє створення дало змогу подолати так званий “дикий” туризм, спрямовуючи відпочиваючих у спеціально створені наметові містечка.

Окрім цього, важливим етапом стало створення екологічного поста при в’їзді на територію парку. Сплата екологічного збору з відпочиваючих дає змогу отримати додаткові кошти на розвиток рекреаційного господарства та відновлення природних

комплексів. Ці кошти дирекція парку використовує при найманні сезонних працівників для прибирання та благоустрою місць відпочинку.

Значні зусилля зроблено і щодо наукового обґрунтування рекреаційної діяльності на території Шацького парку. Зокрема, у 2005 р. розроблено доповнення до “Проекту організації території, охорони, відтворення та рекреаційного використання природних комплексів і об’єктів Шацького національного природного парку”, в якому значну увагу приділено подальшому рекреаційному використанню території парку.

У документі передбачено благоустрій існуючих зон відпочинку, а також створення п’яти нових зон відпочинку, а саме: “Пульмо”, “оз. Соминець”, “Пулемець”, “оз. Люцимер”, “Залісся” [4]. Такі зони сприятимуть розвантаженню існуючих місць відпочинку, а також залучатимуть до рекреаційного використання береги озер Пулемецьке, Люцимер, які сьогодні використовують тільки для відпочинку місцевого населення, а також озера Соминець, яке не використовують для відпочинку. Особливих досліджень потребує розбудова рекреаційної зони неподалік оз. Соминець, адже саме озеро належить до іхтіологічного заказника “Озеро Соминець” площею 46 га, отож такі дії потребують додаткових наукових досліджень для визначення впливу відпочиваючих на іхтіофауну [9]. На нашу думку, важливими об’єктами рекреаційного господарства можуть стати також озера Велике Чорне та Острів’янське. Зокрема, сьогодні для відпочинку місцеві жителі використовують північно-східний (межує з смт Шацьк) і західний береги оз. Велике Чорне, хоча пляжі практично не облаштовані для відпочинку. Пропонуємо, у зв’язку з невеликими розмірами північно-східного берега озера, здійснити тут благоустрій пляжу та спортивного майданчика, а також будівництво дитячого майданчика. На цій території щороку відбувається святкування Дня Незалежності України. Отож проводячи благоустрій, доцільно передбачити місце для цього святкування. Значну увагу необхідно приділити чистоті території, адже сьогодні на цьому пляжі немає жодного смітника. Важливим чинником розвитку пляжу є те, що тут функціонує спортивна школа, на основі якої можна створити пункт прокату байдарок, човнів та іншого спорядження. На північному та західному берегах цього озера можна створити невелику рекреаційну зону, облаштовану пляжем, рекреаційним пунктом і спортивним майданчиком. Будівництво закладів відпочинку вважаємо недоцільним, у зв’язку із безпосередньою близькістю до смт Шацьк, отож відпочиваючі можуть проживати у місцевого населення. Що стосується оз. Острів’янського, то перспективним у рекреаційному господарстві може бути його східний берег, а саме – прибережна територія села Острів’я. Тут можна розвивати купально-пляжний відпочинок у всіх його формах, а також любительську риболовлю.

Окрім зон відпочинку, рекреантів доречно розмішувати у населених пунктах регіону, що суттєво заощадить кошти на будівництві туристичних закладів, а також збільшить територію рекреаційного використання і водночас розвантажить найосвоєніші ділянки парку. Проте у цьому випадку потрібно створити відповідні умови в агрооселях, а також реєстр таких домівок. За оцінками Спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму України, витрати на те, щоб “підтягти” просту сільську хату до прийому туристів, становлять щонайменше 600–700 доларів. Звичайно, перетворення сільського будинку на повноцінний міні-готель для прийому іноземних туристів з усіма атрибутами цивілізації потребує значно більших коштів [8].

Отже потрібно передбачити кредитування місцевих жителів для розвитку сільського зеленого туризму. За таких умов до населених пунктів, у яких вже розвивається сільський зелений туризм, можуть приєднатися такі села: Пулемець, Пульмо, Залісся, Підманево, Вільшанка, Піща, Затишся, Грабове, Адамчуки, (вони розкинулись неподалік озер), або через них можуть проходити туристичні шляхи.

Для ефективного рекреаційного господарювання на території національних парків потрібне розміщення рекреаційних пунктів неподалік туристичних шляхів та автомагістралей. Адже у таких пунктах турист може відпочити, ознайомитися із правилами поведінки та отримати інформацію про територію, на якій перебуває. На території Шацького парку знаходиться три туристичних пункти: Перемут, Турист, Венське [7]. У майбутньому заплановано облаштування ще трьох рекреаційних пунктів, що забезпечить потребу у таких пунктах [4].

У проекті передбачено і нові форми туристичного благоустрою, а саме: спорудження яхтклубу на північному березі оз. Світязь, а також трьох станцій підводного плавання, дві з яких на оз. Світязь і одна – на оз. Пісочне [4]. Зрозуміло, що такі нововведення приваблюватимуть значну кількість відпочиваючих, однак вони потребують великих капіталовкладень. Заплановано також розбудову вже існуючих рекреаційних об'єктів (станцій прокату човнів, рятувальних станцій, пляжів тощо), що пов'язане із появою нових рекреаційних зон парку.

На сучасному етапі розвитку рекреаційного господарства на території парку значну увагу приділяють розвитку екотуризму у багатьох його формах. За визначенням Товариства екотуризму (США), "екотуризм" – це будь-які види туризму і рекреації у природі, що не завдають шкоди природним комплексам, сприяють охороні природи і поліпшенню добробуту місцевого населення [6]. Адже попередня рекреаційна діяльність, за винятком 2-х екологічних стежок, зосереджувалась на пляжно-купальному відпочинку. Зрозуміло, що цей відпочинок тут є основним видом, однак його можна поєднувати із екологічними прогулянками територією парку. Це даватиме змогу розвантажити рекреаційноосвоєні водні комплекси парку, а також сприятиме екологічному вихованню відпочиваючих.

Зокрема, значну увагу у проекті парк приділяє розвитку активних форм відпочинку, які, за умови відповідної організації, ми можемо зачислити до екотуризму. Також значну увагу парк приділяє розвитку науково-пізнавальних екскурсій – власне орнітологічних турів, адже відомо, що зазначена територія є місцем проживання чималої кількості рідкісних і зникаючих видів птахів. Такий вид відпочинку є дуже цікавим у плані еколого-освітньої роботи, хоча і потребує значних зусиль для його розвитку – створення точок спостереження, проведення курсів для навчання екскурсіводів та інше. На нашу думку, на території парку можливе також започаткування ботанічних турів, адже територія має цікаві ботанічні ділянки, зокрема, це ботанічні заказники та пам'ятки природи.

Для впровадження таких видів відпочинку необхідно розробити туристичну мережу парку. Сьогодні тут знаходяться тільки дві екологічні стежки, а також дорожня мережа району. Отже у проекті значну увагу приділяють розбудові мережі пішохідних, водних, велосипедних та кінних маршрутів, створенню екскурсійно-туристичного бюро на території парку, яке спеціалізуватиметься на екскурсіях. Вважаємо, що, для координації екскурсійних робіт за цими маршрутами дирекції парку необхідно

створити невеликий рекреаційний відділ, працівники якого могли б спочатку вести такі екскурсії, навчати майбутніх гідів, а також спільно із науковим відділом парку вивчати подальші можливості розвитку цього виду господарювання на території парку та вплив такого використання на природні комплекси.

Важливим моментом у розбудові такої туристичної мережі є те, що деякі з запропонованих маршрутів уже апробовано у 80-х роках, однак, на жаль, через економічну скруту такий вид туристичної діяльності було припинено. Зокрема, апробованими були водні, кінні та деякі пішохідні маршрути, які подано у проекті.

Пропонуємо коротку характеристику даних маршрутів. Усі пішохідні маршрути парку є одноденними подорожами, під час яких відпочиваючі можуть ознайомитись із природними комплексами парку. Зокрема, важливого значення вони набувають завдяки розвитку орнітологічного туризму. Практично усі маршрути повинні обслуговуватись автотранспортом для зворотного повернення до початку екскурсії, що, на нашу думку, створює певну залежність маршруту від автотранспорту, а також зростання вартості таких послуг. Загалом проектом передбачено 15 маршрутів, довжина яких не перевищує 12,5 км. Схему запропонованих маршрутів вказано на рисунку.

Перший маршрут передбачає похід з с. Світязь, починаючи від пансіонату, до околиць сіл Підманево та Омельне, а далі – до берегів оз. Чорне Велике та смт Шацьк. Схожим є і маршрут № 3 – починається від с. Світязь – с. Омельне, а далі – до берегів оз. Люцимер та північних околиць Шацька. На нашу думку, такі маршрути потребують інших закінчень, а саме: у перший маршрут включити похід до оз. Люцимер; третій маршрут після с. Омельне спрямувати в ур. Венське, у якому знаходяться пам'ятки природи “Сосна-дуб-1” та “Сосна-дуб-2”, що можуть стати цікавими об'єктами для природопізнавального відпочинку. Крім цього, територія сприятлива для розвитку утилітарної рекреації. Закінчення маршруту передбачене у рекреаційному пункті “Венське”.

Маршрут № 2 передбачає похід від пансіонату до затоки “Бужня” на озері Світязь, а далі – берегами Світязя до села Пульмо. Вважаємо доцільним повернення туристів назад у пансіонат через ур. Татарські Гори, адже це урочище відзначається високим стежковим розгалуженням, отож повертатися можна іншою дорогою. Крім цього, зазначена територія є дуже цікавою як з природничої, так і з історичної точки зору. Урочище складається з приозерних дюн, вкритих сосновими лісами, з частим виходом піску на поверхню. Унаслідок археологічних розкопок тут виявлено три древні пам'ятки часів мезоліту та кургани, які відносяться до часів Київської Русі, що може бути цікавим при проведенні екскурсії. Важливим є те, що повернення відпочиваючих у точку виходу полегшить організаційні моменти проведення такої екскурсії.

Цікавими є маршрути, мета яких – ознайомити з басейновою системою р. Західний Буг, а саме: маршрути № 4 та № 15. Маршрут № 15 починається від с. Ольшанка, а далі простягається долиною до берегів р. Західний Буг, тоді долиною до с. Грабове. Своєрідним продовженням зазначеного маршруту може стати маршрут № 4, який починається від с. Грабове до гори Костюшка, а далі долиною до берегів р. Західний Буг та до с. Адамчуки. Отже, комбінацією цих маршрутів ми можемо розробити легкий дводенний, або складний одноденний (19 км) тур уздовж р. Західний Буг. У випадку дводенного туру потрібно передбачити ночівлю в с. Грабове.

Маршрут № 5 починається від с. Пульмо і пролягає біля берегів цікавого, з точки зору орнітологічного туризму, оз. Климівське до оз. Острів'янське та до с. Острів'я.

Чотири із запланованих маршрутів беруть початок з санаторію “Лісова Пісня” (оз. Пісочне). До них належать: маршрут № 6 “Лісова пісня” – с. Мельники – г. Карасинець – оз. Соминець – ур. “Гряди”; № 7 “Лісова пісня” – с. Мельники – оз. Кримно – заповідне болото “Уничі” – оз. Пісочне; № 8 “Лісова пісня” – оз. Пісочне – оз. Мошне – оз. Луки – с. Затишшя; № 9 “Лісова пісня” – оз. Перемут – оз. Світязь – рекреаційне ур. Іллічівка. Запропоновані чотири маршрути відіграють важливу роль у науково-пізнавальному (зокрема, орнітологічному) туризмі на території парку, адже вони проходять по заповідних територіях, приозерних комплексах та рекреаційно освоєних зонах, де наочно можна продемонструвати негативний вплив відпочиваючих на довкілля. Ці маршрути, за належного подання інформації, можуть стати одними із найкращих для пропагування екологічної освіти серед відпочиваючих.

Цікавим та добре продуманим є маршрут № 10, який бере початок у с. Мельники, а далі простягається заболоченими територіями (при цьому завжди використовують протоптані і відомі стежки) до оз. Плотиччя та до ур. Князь Багон, з якого через лісові урочища туристи прямують до с. Мельники. Такий маршрут дає змогу спостерігати як за птахами, так і за дикими тваринами у лісових масивах. Ще однією перевагою є замкнутість маршруту: він добре підходить для відпочиваючих, які зупинилися на відпочинок у жителів с. Мельники.

Маршрут № 11 починається від с. Піща і пролягає берегами рибогосподарських ставків рибгоспу “Ладинка”, при цьому використовується весь потенціал орнітологічної екскурсії, де відпочиваючі можуть розглянути понад 70–80 видів птахів. Екскурсія має переважно орнітологічний характер.

Цікаві маршрути передбачено на території Ростанського лісництва Шацького УДЛГ та на суміжних ділянках. А саме: маршрут № 12 – с. Ростань – ур. Втенське – болотні комплекси ур. Черемецьке – с. Ростань; маршрут № 13 – с. Перешпа – кордон з Білоруською Республікою – с. Красний Бір – болотні комплекси ур. Кошелєве – с. Ростань. На нашу думку, ці нескладні маршрути можна об'єднати у складний кільцевий маршрут довжиною до 20 км. Маршрут пролягає через с. Ростань – с. Перешпа – с. Красний Бір – ур. Деркачевське – ур. Втенське – ур. Черемецьке – с. Ростань. Він дає змогу ознайомитись з культурою цього регіону, адже у с. Красний Бір збережено культурні традиції місцевості. Окрім цього, стежки проходять через цікаву заболочену територію. На цій ділянці можливе також проведення утилітарної рекреації.

Маршрут № 14 передбачає похід від пансіонату до околиць с. Підманєво, далі до ур. Забортне та г. Гостра, а далі туристи знову повертаються до пансіонату. Маршрут проходить типовими для Полісся лісовими масивами, що дає змогу ознайомитись з природою території.

Маршрути, розроблені у проекті, дають змогу залучити практично усі цікаві ділянки Шацького парку. Крім цього, такий їхній розподіл сприятиме розвитку сільського зеленого туризму, адже маршрути часто беруть початок та закінчуються у місцевих селах, що сприяє відпочинку у перелічених населених пунктах.

У зв'язку зі значною кількістю відпочиваючих у смт Шацьк, вважаємо доцільним розробку ще одного маршруту на території парку, який зміг би сприяти розвитку

екотуризму, адже під час проходження цього маршруту екскурсанти минають приозерні комплекси, пам'ятки природи, дюни вздовж каналу Прип'ять, а також меліоративні системи, які залишилися після осушення боліт вздовж р. Прип'ять. Маршрут бере початок у смт Шацьк, проходить повз оз. Люцимер, ур. Дмитрове, де знаходяться дюни, тоді через меліоративні системи та канал Прип'ять до пам'ятки природи "Дуб-велетень", і через с. Положево, ур. Венське, біля ботанічних пам'яток природи та оз. Чорне Велике повертає у смт Шацьк.

Крім цього, вважаємо доцільним створити маршрут для переходу між сучасними наметовими містечками парку. Маршрут розрахований на активних відпочиваючих, адже передбачає переходи по території парку із туристичним спорядженням, необхідним для ночівлі у наметах. Зокрема, це може бути перехід від наметового містечка "Запісочне" до санаторію "Лісова пісня", тоді вздовж екологічної стежки до рекреаційного пункту "Перемут", тоді ур. Городище, де археологами знайдено 4 давні поселення, і в наметове містечко "Гряда". У цьому наметовому містечку відбудеться ночівля і можливі, залежно від бажання відпочиваючих, декілька днів відпочинку та екскурсій околицями рекреаційної зони. Наступний перехід спрямований вздовж ур. Гряда та берегів оз. Світязь, через с. Світязь у наметове містечко "Незабудка". Під час перебування у наметовому містечку можна відвідати маршрути, запропоновані у проєкті для цієї території. А також важливо здійснювати екологоосвітні прогулянки. Зокрема, прикладом такої прогулянки може бути похід навколо оз. Пісочне, на якому чітко простежується негативний вплив відпочиваючих. За нашими дослідженнями, найбільш освоєні ділянки оз. Пісочне перебувають на VI та V стадії рекреаційної дигресії, що спричинює непоправні зміни природних комплексів. Отож більші зусилля необхідно приділяти проведенню еколого-пропагандистської роботи шляхом наочного показу негативних впливів рекреаційної галузі.

Значну увагу дирекція парку приділяє і розбудові веломаршрутів. Зокрема, вже розроблено п'ять регіональних маршрутів. У трьох варіантах цих маршрутів головним пунктом визначено пансіонат "Шацькі озера". Маршрути мають на меті ознайомити з екосистемами таких озер, як Світязь, Люцимер, Чорне Велике, Соминець, Клімівське, Пулемецьке, а також з селами, які розташовані неподалік. Інший маршрут передбачає велоколо біля смт Шацьк. А веломаршрут № 5 зосереджується на природних комплексах озер Пісочне, Мошне та Луки.

Крім цього, значну увагу приділено продовженню міжнародних веломаршрутів, які могли б тут існувати завдяки створенню міжнародного переходу біля с. Адамчуки. Цей маршрут на території парку представлений двома велоколами, залежно від бажання відпочиваючих.

Мале коло передбачає маршрут – від прикордонного переходу – с. Адамчуки – с. Смоляри Світязькі – с. Світязь – невелика ділянка зі зворотом і туристична база – далі затока Бужня – с. Залісся – с. Ольшанка – луки в долині Західного Бугу – с. Грабо-ве – с. Адамчуки.

Велике коло передбачає маршрут з незначними варіантами змін або альтернативи окремих ділянок – від прикордонного переходу – с. Адамчуки – с. Смоляри Світязькі – с. Світязь – оз. Чорне Велике – ландшафтами сільського характеру до оз. Люцимер та північних околиць Шацька – гори Карасинець – с. Мельники – оз. Кривно та місцевого хутора – назад до оз. Пісочне – польовими та лісовими дорогами до оз. Мошне (тут

добре було б зупинитись і побувати біля найстаріших дубів національного парку) – польовими дорогами до оз. Луки (тут ще наявні цінні старі поліські сосни, архітектоніка яких трапляється тільки у цій місцевості) – далі відвідати рибне господарство біля с. Піща – с. Хрипськ – до кордонів з Республікою Білорусь і до с. Красний Бір (цікаві осередки сільського ландшафту Західного Полісся) і болотних комплексів ур. Кошелеве (тут локалізуються цікаві рідкісні лісові та болотні види птахів, рідкісні рослини, що занесені до “Червоної книги України”) – далі лісовими стежками до с. Ростань – до оз. Острів’янське та до с. Острів’я – береги оз. Пулемецького – с. Пульмо – оз. Світязь – невелика ділянка із зворотом і туристична база – далі затока Бужня – с. Залісся – с. Ольшанка – луки в долині Західного Бугу – с. Грабове – с. Адамчуки – прикордонний перехід [4].

Зазначені веломаршрути можна продовжити і на сусідні з парком природоохоронні, історико-культурні та рекреаційні об’єкти.

Вважаємо також доцільним створення історико-культурного веломаршруту на території парку. Адже територія володіє значним історико-культурним потенціалом, а розкиданість об’єктів по чималій території парку змушує використовувати транспортні засоби для їхнього відвідування. Зокрема, маршрут може брати початок у смт Шацьк (церква Різдва Богородиці та три пам’ятники), далі через с. Піща (6 архітектурних пам’яток: Казанська церква, Будинок Гутовського, Ансамбль садіб Гутовського, Млин, Каплиця, Господарські будівлі та 3 пам’ятники) – с. Острів’я (Варварівська церква та місцеві пам’ятники) – с. Пульмо (Миколаївська церква) – с. Залісся – с. Світязь (Церква Петра і Павла та місцеві пам’ятники), звідки повертаємо у смт Шацьк [10]. Маршрут налічує усі архітектурні пам’ятки, які перебувають під охороною держави, та дає змогу ознайомитись з історико-культурними цінностями території парку.

У рамках проекту розроблено також п’ять спеціальних орнітологічних маршрутів, які проходять біля озер Люцимер, Велике Чорне, Красинець, Кримно, Пісочне, Мошне, Перемут, Світязь, Чорне Male, Клімівське, Пулемецьке, Луки та Острів’янське, а також на риборозплідних ставах господарства “Ладанка”. Перелічені водні об’єкти і прилеглі до них території мають значний потенціал для розвитку орнітологічного туризму, маршрути добре продумані, однак потребують будівництва вишок для спостереження за птахами.

Крім цього, заплановано відновлення двох водних маршрутів, які проходять через озера Світязь – Луки – Перемут; Пулемецьке – Острів’янське. А також відновлення трьох кінних маршрутів, які діяли на території парку у 80-х роках [4]. Зрозуміло, що відновлення цих маршрутів потребує значних коштів на придбання туристичного інвентарю.

Вважаємо, що сьогодні можливе впровадження пішохідних маршрутів які мають кільцевий характер, а також кінних та веломаршрутів при співпраці дирекції парку з місцевим населенням. Адже сьогодні у с. Світязь та пансіонаті здають на прокат велосипеди, а у с. Положево проводять кінні прогулянки для відпочиваючих. У цьому випадку відпочиваючим може проводити екскурсії спеціаліст із дирекції парку. А згодом, за достатнього фінансового забезпечення, можливе впровадження й інших запропонованих маршрутів.

Створення на базі Шацького парку міжнародної природоохоронної території БР “Західне Полісся” та міжнародного переходу сприятиме збільшенню кількості відпочиваючих з-за кордону. Крім цього, всі запропоновані маршрути спрямовані

як на вітчизняного рекреанта, так і на іноземних відпочиваючих, отож знакування цих маршрутів відповідно до міжнародних вимог – запорука успіху у цій діяльності. Пропонуємо перелічені туристичні шляхи прознакувати відповідно до проекту національного стандарту “Послуги туристичні: знакування туристичних шляхів”, розробленого колективом авторів на чолі з Яремчишином Я. Я. Таке знакування передбачає групи знаків: окреслення перебігу шляху; інформування; попередження. Його розроблено відповідно до міжнародних вимог. Завдяки такому знакуванню можна подати вичерпну інформацію про перелічені маршрути та зменшити кількість непорозумінь при проходженні певних відрізків шляху [5].

Негативним моментом для збалансованого рекреаційного розвитку території парку є те, що відпочинок тут є сезонним – охоплює лише літній період. Отож необхідно передбачити здійснення таких екскурсій і у весняно-осінній період, який, у деяких випадках, привабливіший за літній період. Саме у весняний період злітаються птахи на озера, отож можна спостерігати за їхньою міграцією. Восени перелічені маршрути цікаві для утилітарної рекреації, адже у лісах з’являються боровики, червоноголовці, маслюки, лисички та опеньки. Перспективним також може бути зимовий відпочинок на території парку, адже пішохідні маршрути можна використати для лижних прогулянок. Великою популярністю можуть користуватися кінні прогулянки засніженими лісовими масивами, а також подорожі через заболочену місцевість, адже взимку вона замерзає, отож проходити тут стає легше. Можливе також використання замерзання води в озерах: окрім зимової ловлі риби можна передбачити і катання на ковзанах як на великих озерах, так і на малих.

Зрозуміло, що такий відпочинок не є популярним на цій території, проте за належного їхнього рекламування в ЗМІ та Інтернеті наплив відпочиваючих у такі сезони значно зросте, що сприятиме економічним надходженням у цю територію не тільки у літній сезон, а й загалом протягом року.

Збільшення рекреаційного навантаження на природні комплекси Шацького національного природного парку потребує і змін у рекреаційному господарюванні на території парку. Сьогодні дирекція парку розробила проект подальшого рекреаційного благоустрою території, основою якого є пропагування активного екологічного туризму у різних його формах. Такі кроки сприятимуть розвантаженню рекреаційно-освоєних ділянок шляхом розвитку сільського зеленого туризму, створення нових зон відпочинку та розробки туристичних маршрутів, а також проведенню їхнього знакування. Зрозуміло, що такі кроки потребують чималих зусиль працівників парку і місцевих жителів, а також значних капіталовкладень. Здійснення зазначених пропозицій сприятиме вирішенню екологічних проблем території та зростанню соціально-економічного розвитку регіону розміщення парку.

1. Алексеевский В. Е., Горун А. А., Карпенко Н. И., Львович М. В., Матейчик В. И., Яценко П. Т. Шацкий национальный природный парк Наукові дослідження 1983–1993 рр. – Світязь, ШНПП, 1994. – 246 с.
2. Безручко Л. С. Развитие туризма у природоохоронних территориях на прикладі Шацького національного природного парку// Мат-ли Міжнар. наук.-техн. конф. “Еколого-економічні проблеми Карпатського Євросережіону”. – Івано-Франківськ, 2006. – 165 с.
3. Літопис природи Шацького національного природного парку за 2007 рік. Книга 20. – Світязь, 2008. – 219 с.

4. Проект організації території, охорони, відтворення та рекреаційного використання природних комплексів і об'єктів Шацького національного природного парку. – К.: Науковий центр заповідної справи, 2005. – 226 с.
5. Проект національного стандарту України. Послуги туристичні. Знакування туристичних шляхів, 2005. – 22 с.
6. Снітинський В., Зинюк О. Екотуризм і його соціально-економічна роль у розвитку регіонів // Біосферні резервати як модель сталого розвитку територій та об'єктів природно-заповідного фонду / Мат-ли наук.-техн. конф. – Львів: Меркатор, 2003. – С. 125–128.
7. Шацький національний природний парк: туристична карта 1:50 000 Укргеодезкартографія, 2008 р.
8. <http://www.bucoda.cv.ua>.
9. <http://www.ukrainainkognita.org.ua>
10. www.shaadm.gov.ua

PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF RECREATIONAL ACTIVITY ON TERRITORY OF THE SHACK NATIONAL NATURAL PARK

L. Bezruchko

*Lviv National University named after Ivan Franko,
Doroshenka St., 41, Lviv, 79000, Ukraine*

The carried out analysis of modern recreational activity on the territory of Shack national natural park. The analysed perspective of recreational manage in accordance with “Project of organization of territory, guard, recreation and recreational use of natural complexes and objects of the Shack national natural park”. And given recommendations in regard to improvement recreational utilities of territory.

Key words: recreational activity, Shack national natural park, ecological routes.

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ РЕКРЕАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА ТЕРРИТОРИИ ШАЦКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКА

Л. Безручко

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Дорошенко, 41, г. Львов, 79000, Украина*

Осуществлен анализ современной рекреационной деятельности на территории Шацкого национального природного парка. Проанализированы перспективы рекреационного ведения хозяйства в соответствии с “Проектом организации территории, охраны, воссоздания и рекреационного использования природных комплексов и объектов Шацкого национального природного парка”. Представлены рекомендации относительно совершенствования рекреационного благоустройства территории.

Ключевые слова: рекреационная деятельность, Шацкий национальный природный парк, экологические маршруты.

*Стаття надійшла до редколегії 18. 09. 2008
Прийнята до друку 09. 02. 2009*